

AALMARKT 5 EN 6 TE LEIDEN;;

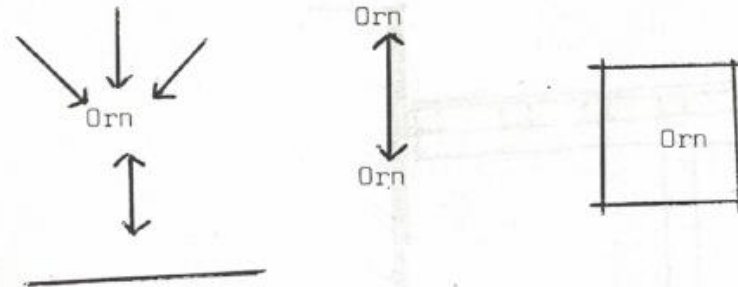
Architect T. Mulder

Zoals ik in het bulletin van april reeds toezegde, kan ik U nu wat bijzonderheden geven op bouwtechnisch gebied over deze panden.

In het vorige artikeltje werd duidelijk, dat de woningen gebouwd werden na 1604. Hoe de panden na vererving door het gasthuis in 1421 gesitueerd waren, zal gaan blijken na uittekenen van de oude funderingen. Zoals verwacht werd is de hoofdconstructie een stelsel van moerbinten en kinderbinten tussen bouwmuren, waarboven een sporen kap rust op gordingen (wormhout) en bokspanten met kromme stijlen. De traptreden zijn verbonden aan een doorlopende spil en ingemetseld in de wanden van het trappenhuis. Ondanks de sobere opzet van het bouwplan hebben hiervan kleine bouwonderdelen vormen gekregen die wijzen naar de zin voor het ornament van de vakman.

De waarneming van het ornament leert, dat zij als onderdeel van een bouwconstructie het gemakkelijkst ontstaat op ontmoetingspunten van bouwonderdelen, langs beëindigingen of randen en ook wel op punten waar de aandacht op moet vallen. Zie tekening 1.

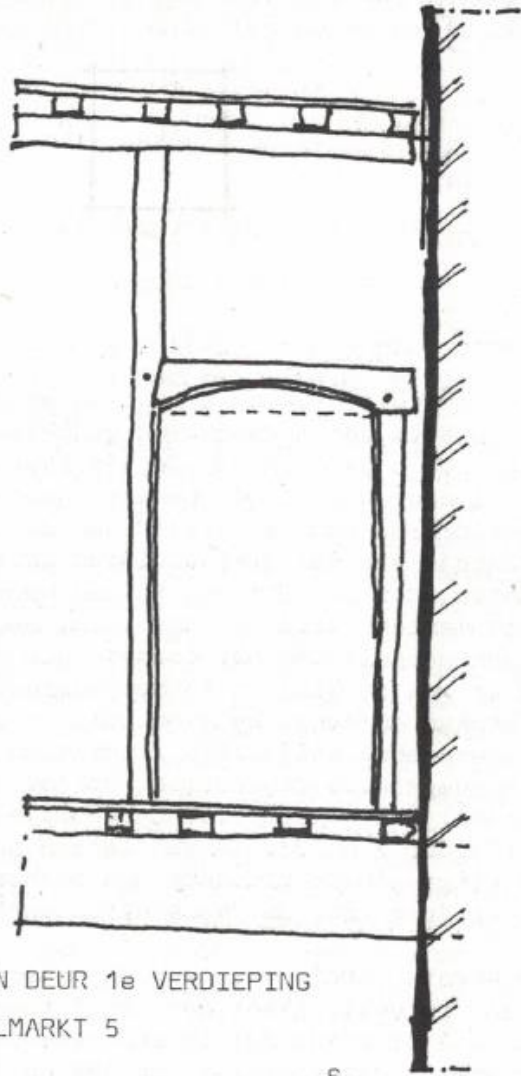
fig. 1.

Het eenvoudigste ornament dat we in de huizen aantreffen is de vellingkant. Dit is een afgeschuind gedeelte van een hoek. Zie fig. 2. In de loop van de 18e eeuw werd het kozijnhout hoe langer hoe minder bewerkt naarmate het meer werd afgetimmerd. Aan de stijlen van de ramen naar het binnenplaatsje van Aalmarkt 5 vinden we schuin weggestoken dagkanten, die aan de rand in een kwartronde eindigen. De ornamenten zitten in ons geval aan de deurstijlen en boven-dorpels van het trappenhuis op de eerste verdieping en aan de stijlen en bovendorpels van de deuren tussen keuken en gang. We zien ook hoe de bovendorpels in de doorgaande stijl zijn gewerkt en worden bevestigd d.m.v. toognagels. De bovendorpel voegde zich mooi naar het waarschijnlijk gecanuleerde deurtje met ronde bovenkant. (figuur 2 en 3). In een latere periode is de bovendorpel uitgevuld om zodoende een rechte bovenbeëindiging te krijgen voor de "modernere deur" rond 1800.

Aan de deur op de eerste verdieping naar de voorkamer werd in die tijd aan de vellingkant een kraal toegevoegd. (Tekening 4). De kraal of rondstaaf is een veel voorkomend eenvoudig ornament, dat vooral in de 18e en 19e eeuw veel is toegepast.

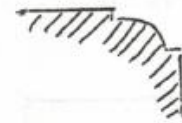
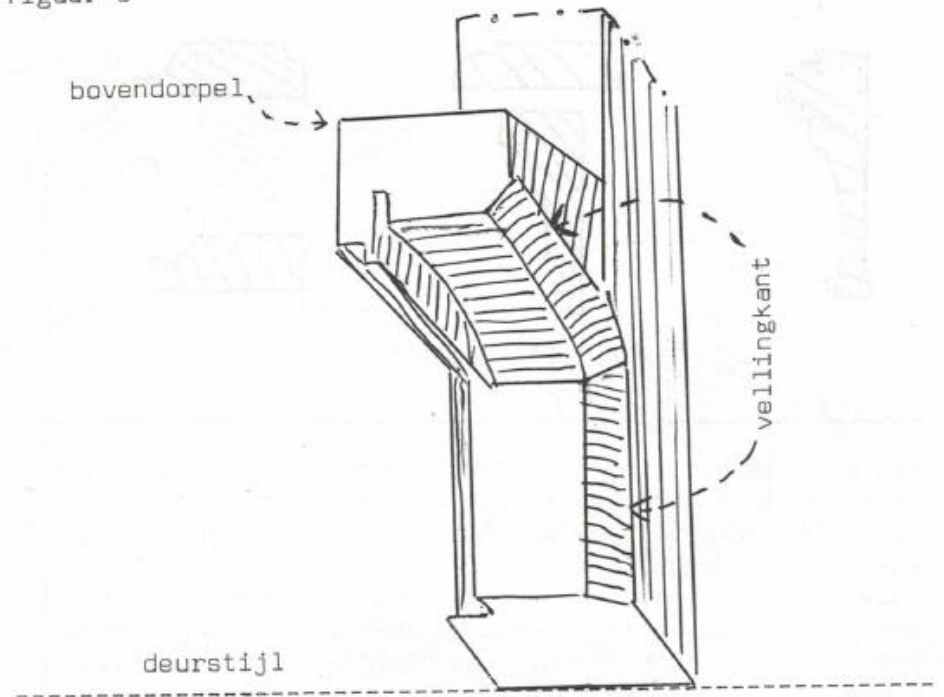
figuur 2

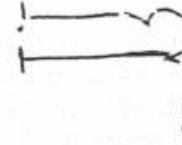
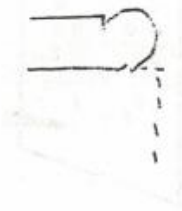
KOZIJN DEUR 1e VERDIEPING
AALMARKT 5

6

figuur 3

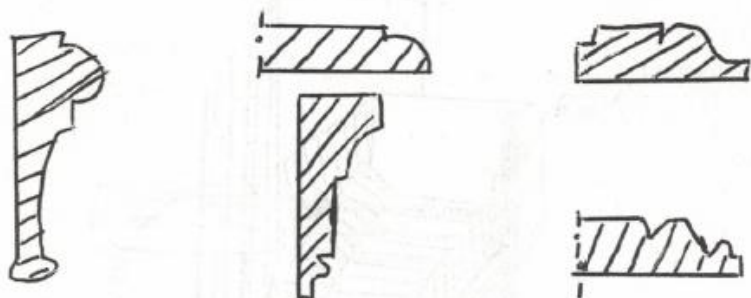

figuur 4: kralen.

7

figuur 5.

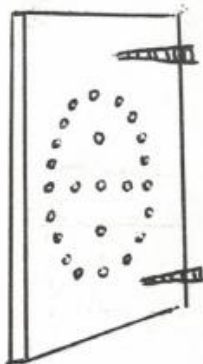

DEKLIJSTPROFIELEN.

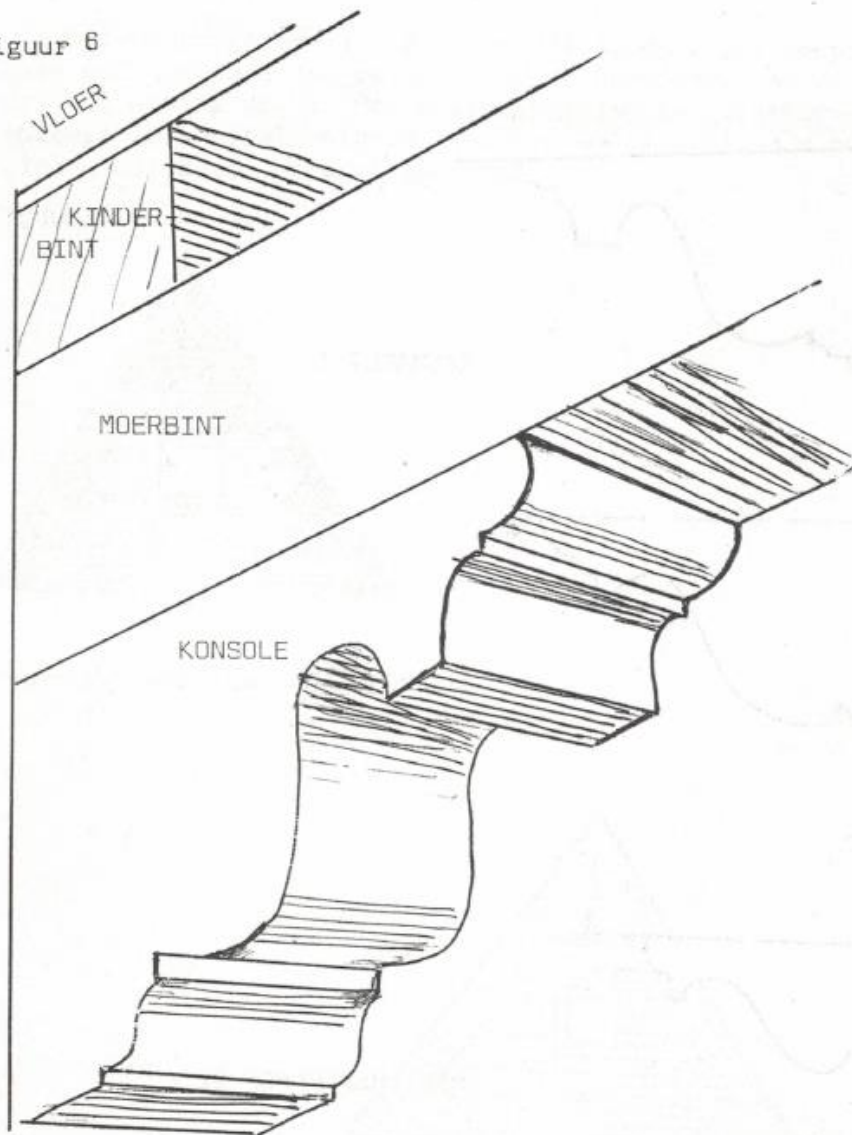
Als afdeklatten vind je geprofileerde latten. Zo'n profiel zou je kunnen beschouwen als een plastisch ornament. De verschillende gevonden profielen zijn hier getekend. (figuur 5, 6 en 7. Voor 6 en 7 zie volg blz.) Onder de moerbinten zijn op de eerste verdieping aan de achterkant z.g. leidse sleutelstukken (konsoles) aangebracht, waarvan in figuur 6 een indruk geschetst is. Hoewel de balk-konsoles allemaal dezelfde naam dragen naar hun belangrijkste vorm, varieert het profiel binnen Leiden veelal van gebouw tot gebouw. (figuur 7).

figuur 8.

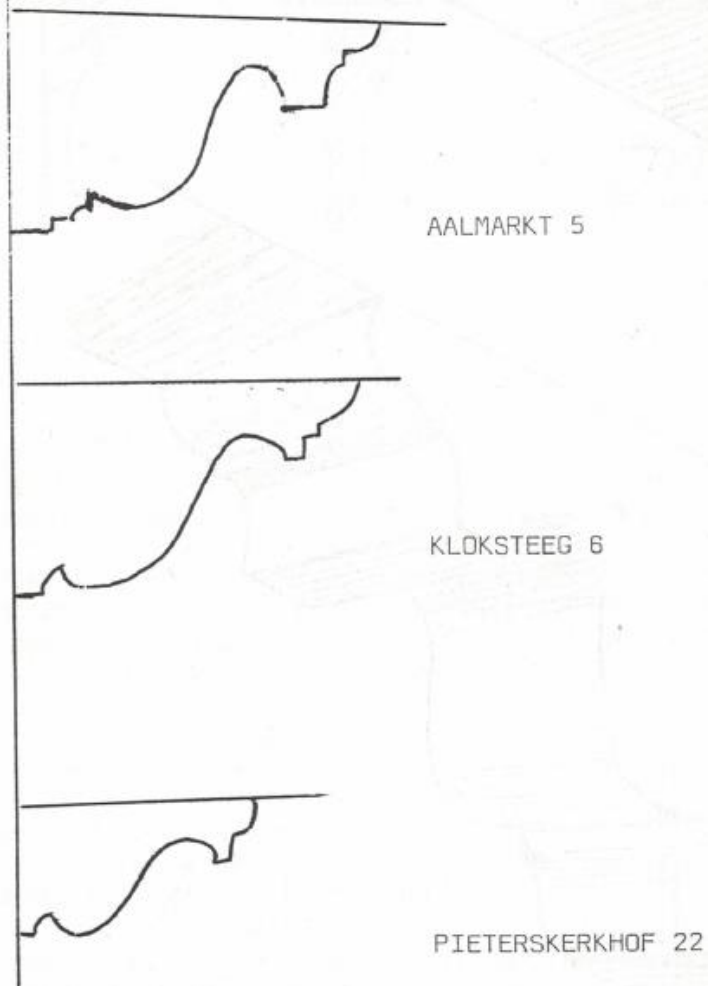
In woning nr. 5 is als toegang van een ruimte boven de gang een deurtje in het trappenhuis afgehangen. Het deurtje heeft ventilatiegaatjes volgens figuur 8. Duidelijk komt hier de figuur naar voren van een rad met een stel horizontale en een stel verticale spaken. Het zinnebeeld dat het Catharinagasthuis in haar wapen voerde. Het deurtje is vlak en aan twee gehengen bevestigd.

figuur 6

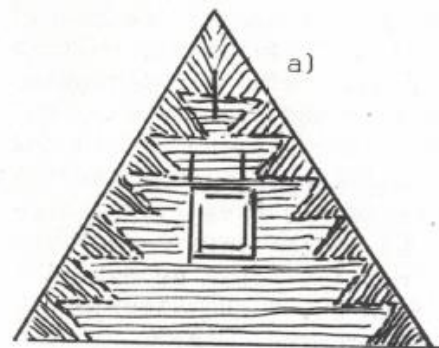

figuur 7

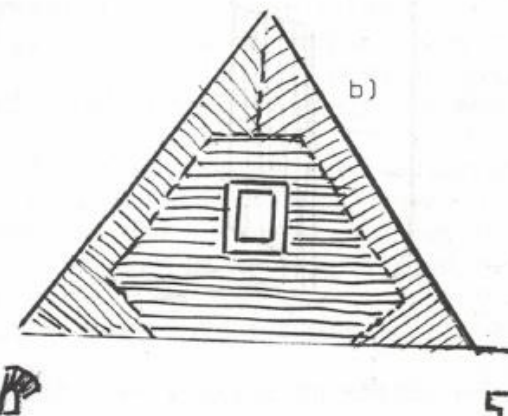

Twee merkwaardige afwijkingen van het normale patroon komen voor in de achtergevel en op de bovenkant van de spil van woning nr. 5. Het metselwerk van een vlakke topgevel is meestal volgens tekening a) (fig.9) en niet volgens b), zoals werd uitgevoerd.

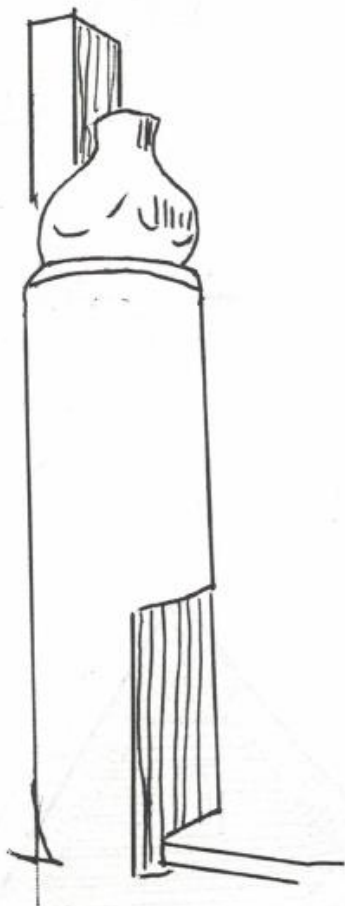
Figuur 9, a en b.

"normaal" metselwerk.

ACHTERGEVEL AALMARKT 5

Wat betreft de afwijking aan de spil: De houten spil wordt meestal recht of met een zg. "kaasbolletje" beëindigd. Hier werd er door een bewoner, nog al laag bij de grond, een soort kardinaalsmuts van gemaakt.

Tot zover het verslag van de architect.

Taco Mulder.